

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

DOI: 10.22067/social.2022.75694.1150

مقاله پژوهشی - مطالعه موردی

رابطه بین ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر: نقش میانجی احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده

نجمه آرین (کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران)

najme2811@ped.usb.ac.ir

علی فرنام (دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. نویسنده مسئول)

farnam@ped.usb.ac.ir

چکیده

انتخاب همسر مناسب اساسی‌ترین تصمیمی است که بر همه ابعاد زندگی تأثیر می‌گذارد. با توجه به اهمیت ازدواج و قوام و استحکام خانواده، پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر با نقش میانجی احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده انجام شده است. نوع تحقیق کاربردی، روش استفاده‌شده توصیفی و تحلیلی از نوع همبستگی بود. همه معلمان شهرستان زاهدان جامعه آماری تحقیق را تشکیل دادند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۲۵۸ نفر برآورد شد و با روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از روش تکمیل پرسشنامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی، احساس مثبت به همسر و احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از تحلیل عاملی و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که انسجام خانواده با ضریب ۰/۲۴۱ و انعطاف‌پذیری خانواده با ضریب ۰/۲۰۳،

نقش میانجیگری را در بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر ایفا می‌کنند ($p < 0/05$). از آنجاکه ضرایب پیش‌بینی‌کننده بیشتر از ۰/۵ هستند، مدل از قدرت پیش‌بینی بسیاری برخوردار است؛ بنابراین نتایج تحلیل همبستگی رابطه مثبت و معنادار میان شاخص‌های ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر را با نقش میانجی احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده تأیید می‌کند.

کلیدواژه‌ها: احساس انسجام، احساس مثبت به همسر، انعطاف‌پذیری خانواده، ملاک‌های همسرگزینی.

۱. مقدمه

با توجه به اینکه در قرن بیستم و یکم هستیم و از آن به‌عنوان عصر آگاهی و اطلاع‌رسانی نام برده شده است، هنوز در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، با چالش‌هایی مانند ضعف در تمایزات اجتماعی، تفاوت‌های نسل‌ها، نظام حقوقی و ارتباط با حقوق زنان و... روبه‌رو هستیم. این امر زمینه را برای افزایش طلاق، کاهش نرخ ازدواج، آزادی‌های داده‌شده به زنان و مشارکت فزاینده آنان در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی و همچنین تغییر نگرش به مسائل جنسیتی فراهم کرده است؛ بنابراین برای رسیدن به هدف بهبود رابطه بین ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر، محققان و نظریه‌پردازان نظریه‌ها و رویکردهای گوناگونی را طی دوره‌های مختلف ارائه کرده‌اند (قنبری پناه و شریف‌مصطفی^۱، ۲۰۱۹، ص. ۱۹۶؛ اوریل^۲، ۲۰۱۵، ص. ۹۹). یکی از این رویکردها، توجه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده است که نقش بسیار مؤثری در این زمینه دارد. یا از نگاه دیگر، خانواده اولین و منحصربه‌فردترین نهاد اجتماعی است که سلامت و موفقیت جامعه در گرو سلامتی، رفاه و رضایت اعضای آن است (صیادی، گلمکانی، ابراهیم، و ساکی^۳، ۲۰۱۸، ص. ۱۳۰۸)؛ زیرا سلامت روانی فرد و جامعه را تضمین می‌کند و زمینه‌ساز بسترسازی مناسب ازدواج را به

1. Ghanbari Panah & Sharif Mustaffa

2. Averill

3. Sayyadi, Golmakani, Ebrahimi & Saki

وجود می‌آورد (نورانی و رفیعی، ۲۰۱۴، ص. ۱۲)؛ از این رو خانواده نقش بسیار مهمی در بسترسازی معیارهای همسرگزینی دارد (مک‌دوگال^۱ و همکاران، ۲۰۱۸، ص. ۱۳).

از مباحث تعیین معیارهای انتخاب همسر به عشق، رابطه مثبت، وفاداری و تعهد، همدلی و تفاهم و حس مثبت به همسر می‌توان اشاره کرد. احساس مثبت به همسر در تعیین عملکرد انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده نقش مؤثری می‌تواند داشته باشد و زمانی حاصل می‌شود که زن و شوهر از ازدواج با یکدیگر رضایت داشته باشند (لعل‌بخش، سوانی و شفیعی‌آبادی، ۱۳۹۰، ص. ۱۰۵؛ نظر^۲ و همکاران، ۲۰۱۱). انسجام خانواده پیوندی عاطفی بین اعضاست که باعث تقویت عملکرد نقش‌های اعضای خانواده و حفظ مرزهای خانوادگی می‌شود و از تأثیر منفی عواملی چون مسائل ارتباطی، شغلی و... جلوگیری می‌کند (لینگرن^۳، ۲۰۰۳، ص. ۱۹)، اما انعطاف‌پذیری خانواده، توانایی برخورد مناسب با مسائل زندگی و تغییرات درون رابطه و قدرت سازگاری است که باعث تداوم رابطه می‌شود. خانواده‌هایی که در مواجهه با سختی‌ها و مشکلات زندگی سطح مناسبی از انعطاف‌پذیری دارند، تأثیر مثبت بر سلامت روانی و عاطفی اعضای خانواده خود می‌گذارند. افراد انعطاف‌پذیر دارای سلامتی روان هستند؛ چراکه این ویژگی به نوبه خود سبب می‌شود تا این افراد به سلامت طرف مقابلشان نیز اهمیت دهند. انعطاف‌پذیری به شکل مدیریت دموکراتیک خانواده خود را نشان می‌دهد که در این حالت همه اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت داده می‌شوند (السون^۴، ۲۰۰۰، ص. ۱۴۵). گاتمن^۵ (۲۰۱۴) تعاملات زوجین را در پیش‌بینی نوع ازدواج مؤثر می‌داند که در این تعاملات انعطاف‌پذیری نیز نقش مهمی دارد؛ بنابراین عوامل متعددی از جمله ملاک‌های همسرگزینی و عواطف بین زوجین را می‌توان از عوامل مهم در انسجام زندگی مشترک و همچنین انعطاف‌پذیری خانواده دانست.

1. McDougal
2. Nazare
3. Lingren
4. Olson
5. Gottman

هدف این پژوهش، بررسی رابطه میان ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر با نقش میانجی انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده برای حفظ و تداوم زندگی است و به دنبال پاسخگویی به این فرضیه‌های کلیدی است:

۱. بین ملاک‌های همسرگزینی و انسجام خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین ملاک‌های همسرگزینی و انعطاف‌پذیری خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین انسجام خانواده و احساسات مثبت به همسر رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین انعطاف‌پذیری خانواده و احساسات مثبت به همسر رابطه معناداری وجود دارد.
۵. بین ملاک‌های همسرگزینی و احساسات مثبت به همسر با نقش میانجی انسجام خانواده رابطه معناداری وجود دارد.
۶. بین ملاک‌های همسرگزینی و انعطاف‌پذیری خانواده با نقش میانجی احساسات مثبت به همسر رابطه معناداری وجود دارد.

۲. مبانی نظری تحقیق

۲.۱. پیشینه تحقیق

مطالعات درباره ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده دارای سابقه طولانی و غنی است (کالین و هیوستون^۱، ۲۰۰۶، ص. ۱۹). در همین زمینه، یوسفی و باقریان (۱۳۹۰) بیان کردند که ملاک‌های همسرگزینی و فرسودگی زناشویی نقش پیش‌بینی‌کننده‌ای در تمایل به ادامه زندگی مشترک و انسجام خانواده ایفا می‌کنند. زوجینی که در روابطشان صمیمیت و احساسات مثبت جریان ندارد، نمی‌توانند برای تأمین نیازهایشان به طرف مقابل تکیه کنند و روابطشان لذت‌بخش نیست. خادمی و صادقیان (۱۳۹۱) در تحقیق خود گزارش کردند که معیارهای همسرگزینی در افراد با انعطاف‌پذیری کم و زیاد متفاوت است. کاراندیش (۱۳۹۳) نشان داد که تمامی مؤلفه‌های

عشق با انسجام خانواده رابطه مستقیم معناداری دارند و مؤلفه‌های هوس و صمیمیت به ترتیب بیشترین و کمترین شدت رابطه را با انسجام خانواده دارند. براساس پژوهش خجیر (۱۳۹۶)، کاهش انسجام به کاهش احساسات مثبت و کیفیت روابط میان اعضای خانواده، رواج روابط فرا زناشویی و سردی بین زوجین منجر می‌شود. کاهش تدریجی دلبستگی و احساسات مثبت میان زوجین به فرسودگی زناشویی می‌انجامد. پیری (۱۳۹۷) در پژوهش خود بیان کرد که انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده در احساسات مثبت و تداوم زندگی زناشویی نقش دارند. همچنین طبق گزارش شاره و اسحاق‌ثانی (۱۳۹۷)، زوجین می‌توانند با درک متقابل از یکدیگر و نشان دادن انعطاف‌پذیری در رفتارشان، زندگی باثبات و موفق و در نتیجه با انسجام بیشتری را تجربه کنند. روابط صمیمی، انسجام خانواده و احساس مثبت متقابل زوجین را تقویت می‌کند و به اجتماع روح و سرزندگی می‌دهد. سلگی (۱۳۹۸) نیز نشان داد که رضایت جنسی، صمیمیت و احساسات مثبت درباره همسر، انسجام خانوادگی را پیش‌بینی می‌کنند. یافته‌های مطالعه منافی و دهشیری (۱۳۹۸) حاکی از این است که انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و مؤلفه‌های سازگاری و تحمل با صمیمیت اجتماعی رابطه مثبت دارند. همچنین انسجام و انعطاف‌پذیری، تنظیم عواطف و احساسات قادرند صمیمیت اجتماعی را پیش‌بینی کنند؛ با وجود این، انعطاف خانواده نقش مؤثرتری در پیش‌بینی صمیمیت ایفا می‌کند. نتایج پژوهش نجفعلی قندهاری، مختاری و برهانی (۱۴۰۱) نشان داد که خلق مثبت به بهبود انعطاف‌پذیری شناختی افراد و از طریق آن به عملکرد بهتر آنها در آزمون خلاقیت می‌انجامد.

گرین و ورنر^۱ (۱۹۹۶) دریافتند که خانواده‌های با انسجام زیاد احتمالاً از لحاظ محبت، ملایمت و صمیمیت نیز امتیاز بسیاری دارند و مدت‌زمان بیشتری را صرف یکدیگر می‌کنند (به نقل از دیگزیت و رامانچندران^۲، ۲۰۱۹، ص. ۳۶۷). به عقیده فلیپس و سوینی^۳ (۲۰۰۵)،

1. Green & Werner
2. Dixit & Ramachandran
3. Phillips & Sweeney

ملاک‌های همسرگزینی به نوعی مسئولیت نبود انسجام و پایداری در زندگی مشترک را بر عهده دارد. ازدواج براساس روابط احساسی پیش از ازدواج و بی‌توجهی به ملاک‌های همسرگزینی باعث کاهش رضایت از زندگی، کمبود نشاط و روابط عاطفی ضعیف می‌شود. ارس^۱ و همکاران (۲۰۰۸) نیز دریافتند، افرادی که در مواجهه با رویدادهای هیجانی با ماهیت خنثی و نامعلوم انعطاف‌پذیر هستند، تمایل بیشتری دارند تا احساسات و هیجانات مثبت خود را ابراز کنند. گلیکسون^۲ (۲۰۱۰) نشان داد که بین ملاک‌های همسرگزینی و ثبات ازدواج و انسجام خانواده رابطه معناداری وجود دارد. الندورف و گیمیر^۳ (۲۰۱۳) دریافتند که جنسیت، تحصیلات و انتخاب همسر به‌عنوان مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده ابعاد کیفیت زناشویی و انسجام خانواده ظاهر می‌شوند.

به عقیده ویدس، هیلپرت، هاسبک، رندال و بودنمن^۴ (۲۰۱۶)، افراد درباره چستی عشق و نوع ابراز آن به یکدیگر نگرش‌های متفاوت دارند که این نگرش‌ها با انسجام و تداوم رابطه، رفتار و رضایت از پیوند عاشقانه رابطه دارد. ونگ، چن و یو^۵ (۲۰۱۷) نیز بیان کردند که تجربه هیجان و احساسات مثبت به افراد انگیزه می‌دهد تا با اطرافیان خود وارد تعامل شوند. افراد با احساسات و خلیات مثبت در مقایسه با زمانی که خلق آن‌ها منفی یا حتی خنثی است، از انعطاف بیشتری برخوردارند. افراد دارای عواطف مثبت، الگوهایی از تفکر را نشان می‌دهند که به شکل غیر قابل ملاحظه‌ای انعطاف‌پذیر و خلاقانه است. احساسات مثبت، تمایل به تنوع‌طلبی فرد در انتخاب گزینه‌های متعدد رفتاری را افزایش می‌دهد. همچنین کورت و گانداز^۶ (۲۰۲۰) در پژوهش خود دریافتند که انعطاف‌پذیری نقش مؤثری در احساسات مثبت، صمیمیت و رضایت زناشویی زوجین دارد.

1. Arce
2. Gilcksohn
3. Allendorf & Ghimire
4. Vedes, Hilpert, Nussbeck, Randall & Bodenmann
5. Wan, Chen & Yue
6. Kurt & Gunduz

۲.۲. چارچوب نظری تحقیق

کارکرد روابط بین ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده نقش بسیار مهمی در ازدواج دارد و اثرات مفیدی می‌تواند بر بهزیستی ذهنی، عاطفی و سلامت روانی زوجین داشته باشد (ریس و گیبل^۱، ۲۰۰۳، ص. ۱۹؛ ویسمن و باوکوم^۲، ۲۰۱۲، ص. ۴)؛ بنابراین بررسی رابطه بین ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده در کشورهای مختلف ممکن است فرصت‌های مهمی را فراهم کند که نه تنها برای آزمایش جهانی بودن متغیرهایی بر کیفیت زناشویی در خانواده کشور غربی تأثیر می‌گذارند، بلکه با ارائه فرصت‌های تحقیقاتی جدید در چشم‌انداز نظری گسترده‌تر باعث بهبود مفهوم‌سازی ازدواج، نقش همسران و ملاک‌های همسرگزینی و بهبود احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده خواهد شد (امام‌اوغلو، ادس و ویسفلد^۳، ۲۰۱۹؛ سلجوک و امام‌اوغلو^۴، ۲۰۱۸، ص. ۲۵)؛ به‌عنوان مثال، در برخی از کشورهای شرقی ممکن است ازدواج‌ها به‌جای تأکید بر نگاه غربی بر روابط شخصی و رضایت، به‌منظور خدمت به کارکردهای ابزاری بیشتری مانند اتحاد دو خانواده گسترده به کار گرفته شده است (لالوند، هینی، پاننو و تاتلا^۵، ۲۰۰۴، ص. ۵۰۷).

نظریه‌های گوناگون جامعه‌شناختی درباره همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده ارائه شده است که یکی از آن‌ها نظریه نیازهای مکمل است. این نظریه معتقد است که افراد براساس ملاک‌های واجد شرایط خود، فردی را به‌عنوان همسر انتخاب می‌کنند که خصوصیات روان‌شناختی مکمل‌شان را داشته باشد. این نظریه تأکید می‌کند که دو فرد از لحاظ قابلیت‌های ذهنی، از یک سو میان آنان پیوند ایجاد می‌شود

1. Reis & Gable
2. Whisman & Baucom
3. Imamoğlu, Ads & Weisfeld
4. Selcuk and Imam oglu
5. Lalonde, Hynie, Pannu & Tatla

و از سوی دیگر به ارضای زندگی زناشویی کمک می‌کنند (کلدی و غفوریان قالیباف، ۱۳۸۷، ص. ۱۶۳). دیگر نظریه همسرگزینی و نقش خانواده، نظریه تصور از همسر مطلوب است که برای بیان تصویری به کار می‌رود که جوانان از ویژگی‌های فرد مدنظرشان به منظور ازدواج در ذهن خود می‌سازند. در این نظریه به ارزش‌های فرهنگی و نیازهای شخصی افراد توجه می‌شود. این نظریه بیان می‌کند که افراد بر ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی خانواده و جنبه‌های روان‌شناختی و فیزیکی فرد تأکید دارند (کلدی و غفوریان قالیباف، ۱۳۸۷، ص. ۱۶۴).

در ادبیات رایج است که رابطه بین ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده، تأثیر زیادی بر موفقیت افراد و توانایی آن‌ها در داشتن زندگی خوب و زمینه بهبود امید، خلاقیت و ثبات زندگی افراد گذاشته است (چاگ و یلدریم، ۲۰۱۸، ص. ۷۰۲). مفاهیم و ساختارهایی مانند درگیر شدن در رابطه عمیق، عشق، محبت و ازدواج است که باعث می‌شود فرد احساس ارزشمندی کند (گیلهم و سلیگمن، ۱۹۹، ص. ۱۷۳). در همین زمینه، باس^۳ (۱۹۸۹) تأکید دارد که همسرگزینی پدیده‌ای روان‌شناختی است و به مواردی مانند انتخاب تصادفی از میان مجموعه محدودی از افراد شبیه به خود فرد، هم‌تاهم‌سری یا گرایش به انتخاب همسر مشابه با خود، سود بردن از رابطه عاشقانه و حفظ هماهنگی در تفکر و ارتباطات اجتماعی خود اشاره دارد (به نقل از یوسفی و باقریان، ۱۳۹۰، ص. ۲۸۹). اسپانیر و فلیسینگر^۴ (۱۹۸۳) چهار عامل وابسته به هم را در سازگاری زوجین مؤثر می‌دانند. این عوامل اجماع زوجین، وحدت زوجین، رضایت زوجین و ابزار دلبستگی است که بین خانواده‌ها وجود دارد؛ بنابراین خانواده می‌تواند به افزایش برآوردن نیازهای اساسی مانند عشق و مهربانی، تعلق، امنیت، لذت و رضایت زوجین کمک کند (به نقل از خطیبی، ۱۳۹۵، ص. ۱۳۹). همچنین کار و کلس^۵ (۲۰۰۸) تعامل بین

1. Çağ & Yıldırım
2. Gillham & Seligman
3. Bass
4. Spanier & Fliesinger
5. Carr & Kellas

جنسیت، نژاد و دیگر مقوله‌های تفاوت در زندگی فردی، شیوه‌های اجتماعی، ترتیب‌های نهادی و ایدئولوژی‌های فرهنگی و نتایج این تعاملات را برحسب قدرت در انتخاب همسرگزینی تعریف می‌کنند. در ادامه، تعریف متغیرهای تحقیق ارائه شده و در انتهای مبانی نظری به ترسیم مدل مفهومی این تحقیق اشاره شده است.

۲.۲.۱. احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده

انسجام به‌عنوان یکی از ساختارهای پر نفوذ خانواده، احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده به یکدیگر دارند. لینگر^۱ (۲۰۰۳) انسجام را به‌صورت احساس نزدیکی عاطفی با افراد دیگر تعریف می‌کند. از نظر او، دو کیفیت مربوط به انسجام در خانواده، مشتمل بر تعهد و وقت‌گذراندن با هم است، اما از نظر اولسون^۲ (۱۹۹۹) انعطاف‌پذیری به‌صورت مقدار تغییراتی تعریف شده است که در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده وجود دارد. در خانواده منعطف، رهبری و مدیریت خانواده، دموکراتیک است و کمتر حالت استبدادی دارد؛ بنابراین به عقیده توماس و اولسون^۳ (۱۹۹۳)، براساس محتوایی که اعتماد و همکاری را در بین افراد وجود می‌آورد، سه نوع انسجام وجود دارد: انسجام احساسی که در آن اعتماد و همکاری براساس تشابه ویژگی‌ها و احساس به یکدیگر پیوستگی را به دنبال می‌آورد، انسجام هنجاری که براساس آن ارزش‌ها و عقاید مشترک‌اند و انسجام ابزاری که مشارکت و همکاری براساس منافع تجاری دوطرفه است.

۲.۲.۲. ملاک‌های همسرگزینی

امروزه نفوذ جامعه بر الگوهای همسرگزینی موجب می‌شود که اعضای آن به ازدواج با افرادی خاص تشویق یا حتی مجبور شده و از ازدواج با افراد دیگر منع شوند؛ در نتیجه این فرایند است که می‌توان الگوی درون‌همسری (گزینش همسر از درون گروه اجتماعی خود) و برون‌همسری (گزینش همسر در خارج از گروه اجتماعی خود) را در جوامع گوناگون

1. Lingern

2. Olson

3. Thomas & Olson

مشاهده کرد. بیشتر محققان بر تشابه و همسان‌گزینی در مکان‌زندگی و تولد، طبقه اجتماعی، صفات اخلاقی و ویژگی‌های روان‌شناختی، مذهب و دین، سن و سال و ویژگی‌های فرهنگی و نژادی تأکید داشته‌اند (آرین، ۱۳۹۹، ص. ۲۴)؛ بنابراین معیارها در شکل‌دهی به همسر آرمانی و خانواده کارآمد در ذهن‌ها و تأثیر عملی آن بر شکل‌گیری خانواده، می‌تواند شاخصی عام در جوامع مختلف برای شکل گرفتن خانواده کارآمد به شمار آید.

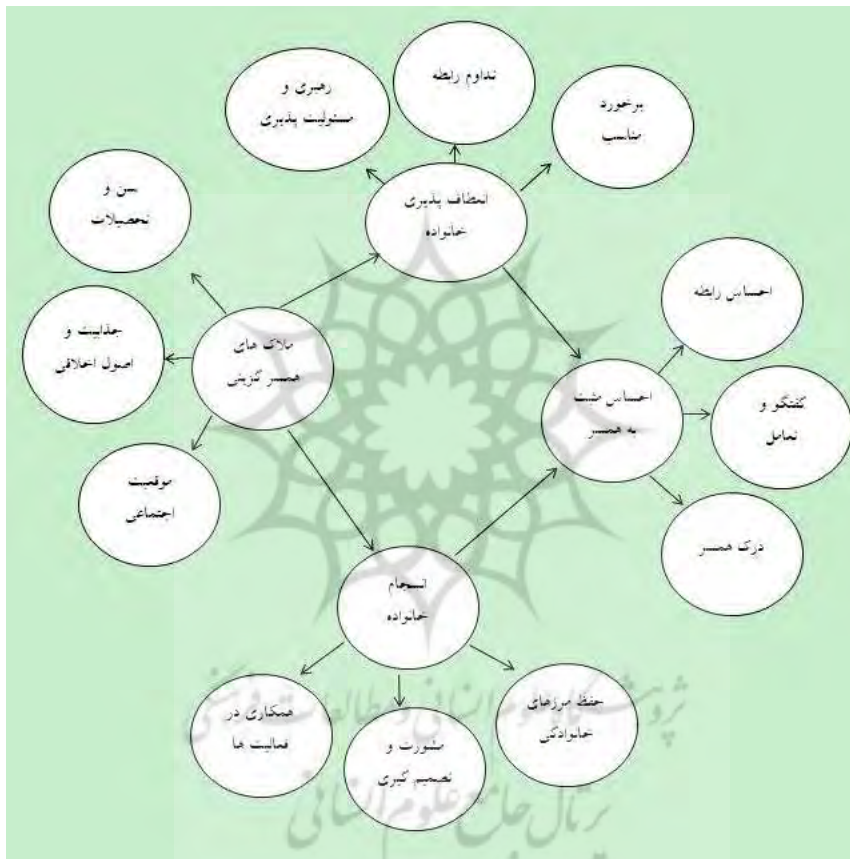
۲.۲.۳. احساس مثبت نسبت به همسر

ایجاد حفظ روابط صمیمانه و ارضای نیازهای عاطفی و روانی در زندگی مشترک، مهارت و هنری است که علاوه بر سلامت روانی و تجربیات سالم اولیه، به داشتن نگرش‌های منطقی و کسب مهارت‌ها و به‌کارگیری آن‌ها نیز نیاز دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که ریشه بسیاری از مشکلات صمیمیت و وجود مشکلات ارتباطی بین همسران است و نارضایتی از صمیمیت ممکن است موجب افزایش برخوردها و کاهش رضایت زناشویی و بروز مشکلات عاطفی و روانی شود (شلتون و گوردون، ۲۰۰۸). رضایت زناشویی در زوجینی که از صمیمیت بیشتری برخوردارند، می‌تواند بیشتر باشد؛ به عبارتی زوج‌هایی که صمیمیت بیشتری دارند، ممکن است توانایی بیشتری در برخورد با مسائل زندگی داشته باشند و در تغییرات مرتبط با رابطه خود انعطاف‌پذیری داشته باشند؛ در نتیجه رضایت بیشتری در زندگی زناشویی خود تجربه خواهند کرد (پاتریک، سلز، جوردان و فولرود، ۲۰۰۷)؛ بنابراین صمیمیت فرایندی بین همسران است که به وسیله آن زوجین می‌توانند جنبه‌های درونی خود را آشکار کرده و دیگری را درک کنند. این تعامل با مراقبت، توجه و تأیید همراه است. همچنین صمیمیت در روابط زناشویی الگوی رفتاری بسیار مهمی مفهوم‌سازی شده است که جنبه‌های عاطفی، هیجانی و اجتماعی نیرومندی دارد و بر پایه پذیرش، رضایت خاطر و عشق شکل می‌گیرد. فردی که میزان صمیمیت بیشتری را در روابط تجربه می‌کند، قادر است خود

1. Shelton & Gordon

2. Patrick, Sells, Giordano & Follerud

را به شیوه مطلوب‌تری در رابطه عرضه کرده و نیازهای خود را به شکل مؤثرتری به شریک و همسر خود ابراز کند (جانگ و ریس، ۲۰۱۶)؛ بنابراین ما از این شاخص برای ارائه مدل مفهومی مدنظر استفاده کردیم که در شکل ۱ مشاهده می‌شود.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

۳. روش تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع تحقیقات کمی است، از نظر هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها جزو تحقیقات توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق همهٔ معلمان شهرستان زاهدان بودند که حدود ۷۸۱۱ نفر بودند. حجم نمونه با خطای ۰/۰۶ و براساس نرم‌افزار کوکران ۲۵۸ نمونه محاسبه شد و بین جامعه معلمان به صورت تصادفی توزیع و پخش شد. از نظر کلانین^۱ در پژوهش‌های مدل‌سازی به ازای هر متغیر ۱۰ تا ۲۰ نفر برای نمونه لازم است، اما حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر باشد (به نقل از ارین، ۱۳۹۹).

ملاک‌های ورود افراد به پژوهش، تمایل به همکاری، تأهل معلمان و بازنشسته‌بودن آن‌ها و ملاک‌های خروج آن‌ها ناقص و ناخوانا بودن پرسشنامه‌ها، مجرد بودن و داشتن اختلالات روان‌شناختی نظیر افسردگی بود.

جدول ۱. شاخص‌ها و متغیرهای به‌کاررفته در تحقیق

شاخص	معیار
سن، شغل، جذابیت ظاهری، درآمد، تناسب فرهنگی خانواده‌ها (مانند داشتن زبان، تحصیلات و وضع خانوادگی یکسان)، تناسب موقعیت اجتماعی خانواده‌ها (مانند داشتن شغل، وضع اقتصادی و درآمد یکسان)، تحصیلات، سلامت جسمانی، سلامت روانی، توانایی تصمیم‌گیری، ارتباط اجتماعی خوب، توانایی بیان احساسات، نظرها و خواسته‌ها، عفت و پاکدامنی، نبود ازدواج قبلی، توافق اخلاقی و مذهبی، قومیت یکسان، اصالت خانوادگی، ویژگی‌های شخصیتی، مسئولیت‌پذیری، عشق و علاقه، نداشتن رابطه جنسی قبل از ازدواج، استقلال رأی (وابستگی نداشتن به خانواده).	ملاک‌های همسرگزینی
احساس شما به همسران به‌عنوان یک دوست، احساس شما به آینده رابطه زناشویی، احساس شما به ازدواج با همسران، احساس شما به خوشحالی همسران، درک همسران از ناراحتی‌ها، درک شما از همسران، اعتماد همسران، رابطه همسران با	احساس مثبت نسبت به همسر

شاخص	معیار
دیگران، تماس بدنی با همسران، نزدیکی با همسران، گفت‌وگو و صحبت با همسران، احساس شما درباره بوسیدن همسران، احساس شما به نشستن به همسران.	
کمک کردن به همسر، استفاده پیشنهاد فرزندان برای حل مشکل، تصمیم‌گیری با فرزندان، مشارکت اعضای خانواده، انجام فعالیت‌های مشترک، مسئولیت‌پذیری خانه، نظم و انضباط، رهبری و قدرت، انجام تکلیف خانوادگی، احساس نزدیکی خانواده، انعطاف‌پذیری در مقررات خانوادگی، با هم بودن اعضای خانواده.	احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده

۳.۱. ابزار تحقیق

الف. پرسشنامه اولویت‌بخشی ملاک‌های همسرگزینی (PCSS):^۱ رفاهی و همکاران (۱۳۸۹) این پرسشنامه را تهیه کردند که حاوی ۲۲ گویه (ملاک) است. در این مقیاس افراد با توجه به نظرات خود، ملاک‌های انتخاب همسر را در دو موقعیت (الف) موقعی که مجرد یا در حال ازدواج بودند و موقعیت (ب) که چندسالی از ازدواج آن‌ها گذشته است، از ۱ تا ۵ اولویت‌بندی می‌کنند. سؤالات به صورت لیکرت است و برای هرکدام از گزینه‌ها، امتیاز ۱ (بسیار بی‌اهمیت)، ۲ (بی‌اهمیت)، ۳ (بی‌تفاوت)، ۴ (مهم) و ۵ (بسیار مهم) در نظر گرفته شده است. این مقیاس در ایران روی ۵۴۳ زوج اجرا شده است و هنجاریابی پرسشنامه نیز با استفاده از روش‌های روان‌سنجی کلاسیک و تحلیل عاملی اکتشافی با روش مؤلفه‌های اصلی انجام گرفت. با توجه به چندارزشی بودن پاسخ‌ها، با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ اعتبار کل پرسشنامه ۰.۸۸ محاسبه شد. اعتبار پرسشنامه نیز در بعد فرایندی ۰.۸۵ و بعد محتوایی ۰.۷۴ به دست آمد.

ب. پرسشنامه احساس مثبت به همسر (PFQ):^۲ مقیاس احساس مثبت به همسر ابزاری ۱۷ سؤالی درباره احساسات گوناگون زوجین درباره یکدیگر است. الیری و تورکوویتز^۳ در

1. Preference Criteria of Spouse selection Inventory
2. Positive Feeling Questionnaire
3. O'Leary & Turkewitz

سال ۱۹۸۱ این مقیاس را به منظور اندازه‌گیری عواطف مثبت یا عشق به همسر ساختند و مظاهری و پوراعتماد (۱۳۸۰) ترجمه کردند. بخش اول آن شامل ۸ سؤال است که برای هر گزینه نمره ۱ (فوق‌العاده منفی)، ۲ (نسبتاً منفی)، ۳ (کمی منفی)، ۴ (خنثی یا بی‌تفاوت)، ۵ (کمی مثبت)، ۶ (نسبتاً مثبت) و ۷ (فوق‌العاده مثبت) در نظر گرفته شده است. بخش دوم نیز شامل ۹ عبارت است که به صورت قبلی نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات نیز بین ۱۷ تا ۱۱۹ است و نمرات بیشتر به معنی احساسات مثبت بیشتر است. همسانی درونی این مقیاس در ایران ۰/۸۹ محاسبه شده، پایایی مقیاس از طریق آزمون مجدد با فاصله ۱ تا ۳ هفته ۰/۹۳ و همچنین ضریب همبستگی آن با پرسشنامه رضایت زناشویی ۰/۷ گزارش شده است. متخصصان نیز روایی محتوای آن را تأیید کرده‌اند (الیری، فینچام و تورکوویتز، ۱۹۸۳، ص. ۹۴۹).

ج. مقیاس ارزیابی انعطاف‌پذیری و انسجام خانواده (FACES-III)^۲: این پرسشنامه از مطالعه اولسون (۱۹۸۵) اقتباس شده و ابزاری بیست‌سؤالی است که برای سنجش دو بعد عمده عملکرد خانواده یعنی همبستگی و انطباق‌پذیری تدوین شده است. این مقیاس براساس الگوی حلقوی پیچیده عملکرد خانواده ساخته شده است و بر وجود سه بعد محوری در عملکرد خانواده یعنی همبستگی، انطباق‌پذیری (قدرت تغییر یا انعطاف) و ارتباط تأکید دارد که به سنجیدن نظر اعضا درباره خانواده خود در وضع حاضر و در وضعیت دلخواه آن‌ها می‌پردازد؛ بنابراین به ۲۰ سؤال به دو طریق متفاوت پاسخ داده می‌شود. نمره کل این پرسشنامه جمع نمره تمام پرسش‌هاست؛ بدین گونه که نمره همبستگی خانواده با جمع نمره سؤال‌های فرد و نمره انطباق‌پذیری خانواده با جمع نمره سؤال‌های زوج به دست می‌آید. هرچه نمره همبستگی بیشتر باشد، خانواده به هم تنیده‌تر است و هرچه نمره انطباق‌پذیری بیشتر باشد، خانواده آشفته‌تر محسوب می‌شود. این پرسشنامه با آلفای ۰/۶۸

1. Aliri, Finchham and Turkwitz

2. FACES III (Family Adaptation and Cohesion Scales)

برای هر دو بعد، آلفای ۰/۷ برای همبستگی خانواده و آلفای ۰/۶۲ برای انطباق‌پذیری خانواده، از همسانی درونی نسبتاً خوبی برخوردار است. اطلاعات بازآزمایی در اختیار نیست، اما ضرایب همبستگی در بازآزمایی برای همبستگی خانواده ۰/۸۳ و برای انطباق‌پذیری خانواده ۰/۸۰ بود که بیانگر ثبات بسیار خوبی است. این پرسشنامه از روایی صوری خوبی نیز برخوردار است (ثنایی و همکاران، ۱۳۸۷).

۲.۳. شیوه اجرای تحقیق

شیوه اجرای پژوهش به این صورت بود که ابتدا از پنج ناحیه آموزش و پرورش شهرستان زاهدان به روش تصادفی ناحیه ۲ انتخاب شد. در مرحله بعد از میان مدارس دوره‌های مختلف ابتدایی، متوسطه‌های اول و دوم و دبیرستان‌ها، به‌طور تصادفی مدارس متوسطه اول و پس از آن نیز ۱۰ مدرسه متوسطه اول به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. سرانجام با مراجعه به مدارس منتخب از معلمان پایه‌های اول تا سوم خواسته شد تا در صورت تمایل با پژوهشگر همکاری کرده و پرسشنامه‌های پژوهش را تکمیل کنند. در نهایت، اطلاعات مربوط به ۲۴۶ نفر (۱۶۲ نفر خانم و ۸۴ نفر آقا) جمع‌آوری شد که جامع آماری این تحقیق را شکل داده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزارهای اسمارت پی‌ال‌اس^۱ و اسپ‌اس‌اس^۲ شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل فراوانی، درصد و میانگین، تحلیل عاملی و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد.

۴. یافته‌های تحقیق

آمار توصیفی در این پژوهش نشان می‌دهد که حدود ۶۶ درصد از پاسخ‌دهندگان خانم و ۳۴ درصد آقا بودند. بیشتر پاسخ‌دهندگان در رده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال با سهمی معادل ۳۶/۲ درصد و پاسخ‌دهندگان ۵۱ سال و بیشتر با سهمی معادل ۱۴/۲ درصد، کمترین پاسخ‌دهندگان بودند. بیشتر آن‌ها با سهمی معادل ۴۳/۵ درصد مدرک کارشناسی و کمترین آن‌ها با سهمی

1. Smart PLS
2. SPSS

معادل ۳/۲ درصد مدرک دکتری داشتند. بیشترین آن‌ها نیز با ۳۱/۷ درصد، ۶ تا ۱۰ سال از ازدواج‌شان گذشته بود و کمترین آن‌ها با ۱۰/۹ درصد به مدت ۲۰ سال بود که ازدواج کرده بودند.

۴.۱. برازش مدل

در پژوهش حاضر برای نرم‌سازی متغیرها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنف، سؤالاتی که دارای بار عاملی بیشتر از ۰/۵ بودند، قبول شده و وارد مدل نهایی شدند؛ اما سؤالاتی که بار عاملی کمتر از ۰/۵ داشتند، از مدل نهایی حذف شدند. از سنجه‌های مربوط به متغیر ملاک‌های همسرگزینی ۱۱ سنجه بار عاملی کمتر از ۰/۵ کسب کردند و از مدل نهایی حذف شدند. از هریک از متغیرهای انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده، ۵ سنجه و درنهایت از متغیر احساس مثبت به همسر نیز ۴ سنجه که بار عاملی کمتر از ۰/۵ داشتند، حذف شدند. برای تعیین روایی ابزار سنجش، از روش روایی محتوایی استفاده شد. روایی پرسشنامه‌ها توسط نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس و با روش تحلیل عاملی تأییدی سنجیده شد. برای مشخص کردن روایی در روش تحلیل عاملی ابتدا بارهای عاملی سؤالات توسط نرم‌افزار اندازه‌گیری شد. با توجه به تحلیل عاملی انجام‌شده، بار عاملی تمامی سؤالات بیشتر از ۰/۵ بود؛ بنابراین روایی پرسشنامه‌ها تأیید می‌شود. همچنین برای به دست آوردن پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. براساس جدول ۲، ضرایب آلفا نزدیک به یک است؛ بنابراین پرسشنامه‌ها از انسجام درونی مناسب برخوردارند.

جدول ۲. آلفای کرونباخ

متغیرها	آلفا
ملاک‌های همسرگزینی	۰/۷۴۶
انسجام خانواده	۰/۹۶۲
انعطاف‌پذیری خانواده	۰/۹۳۸
احساس مثبت به همسر	۰/۹۴۲

۴.۲. برازش اندازه‌گیری مدل

به منظور سنجش روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری از پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی تفکیک‌کننده استفاده شد. پایایی شاخص برای سنجش پایایی درونی، شامل سه معیار آلفای کرونباخ، پایایی مرکب و ضرایب بارهای عاملی است. معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی مرکب و روایی همگرا در جدول ۳ ارائه شده‌اند.

جدول ۳. گزارش معیارهای آلفای کرونباخ، پایایی مرکب و روایی همگرا

متغیر	آلفای کرونباخ (Alpha $\geq$ ۰/۷)	ضریب پایایی مرکب (CR $\geq$ 0/7)	میانگین واریانس استخراجی
ملاک‌های همسرگزینی	۰/۸۹۴	۰/۹۱۶	۰/۵۷۹
انسجام خانواده	۰/۷۵۴	۰/۷۲۴	۰/۵۲۷
انعطاف‌پذیری خانواده	۰/۸۳۷	۰/۸۸۶	۰/۶۱۲
احساس مثبت به همسر	۰/۸۹۷	۰/۹۱۷	۰/۵۹۸

پایایی مرکب برخلاف آلفای کرونباخ که به‌طور ضمنی فرض می‌کند هر شاخص وزن یکسانی دارد، بر بار عاملی حقیقی هر سازه متکی است؛ بنابراین معیار بهتری برای پایایی محسوب می‌شود (فرونل و لارکر، ۱۹۸۱). با توجه به جدول ۳، تمامی متغیرهای پنهان دارای مقدار آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بیشتر از ۰/۷ هستند و بیانگر این است که مدل پایایی مناسب دارد. همچنین مقدار متوسط واریانس استخراج‌شده^۲ برای متغیرهای مکنون بیشتر از ۰/۵ است؛ بنابراین روایی همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری نیز مطلوب است.

۴.۳. برازش مدل ساختاری

در این بخش روابط بین متغیرهای مکنون ارزیابی می‌شود. در پژوهش حاضر از ضریب معناداری (T-values)، سطح معناداری (P-value) و ضریب تعیین (R^2) استفاده شده است.

1. Fornell & Larcker
2. Average variance extracted

اولین معیار برازش مدل ساختاری، ضرایب معناداری است. این ضرایب برای مدل اجرا شده در شکل‌های ۲ و ۳ نشان داده شده است. در این شکل‌ها شاخص‌های متغیر احساس مثبت به همسر شامل (احساس دوستی نسبت به همسر (v1)، احساس نزدیکی به همسر (V10)، احساس مثبت در گفت‌وگو و صحبت با همسر (V11)، تشویق نسبت به رشد و پیشرفت (V12)، احساس طلب دلداری از همسر (V14)، احساس مثبت به بوسیدن همسر (V15)، نشستن و درازکشیدن کنار همسر (V17)، احساس سر حال آوردن و خندیدن با همسر (V3)، احساس درک همسر (V5)، احساس اعتماد، احساس تماس بدنی با همسر (V8) و احساس تنهایی با همسر (V9) است.

متغیر ملاک‌های همسرگزینی دربرگیرنده شاخص‌های مانند عوامل فردی و خانوادگی (M11)، تناسب قومیت و مذهب (M13)، سلامتی (M2)، مهارت ارتباطی (M3)، حل مسئله در تصمیم‌گیری (M6)، اصالت (M7)، عشق و صمیمیت (M9) و عفت و پاکدامنی (M1) است.

متغیر انعطاف‌پذیری حاوی شاخص‌هایی مانند رهبری خانواده (E1)، انضباط فرزندان (E2)، تنبیه فرزندان (E3)، رعایت مقررات (E4) و همکاری در حل مشکلات (E5) است. متغیر انسجام اجتماعی شامل شاخص‌های احساس نزدیکی خانواده به همدیگر (f10)، مشورت در تصمیم‌گیری (f3)، انجام فعالیت‌های مشترک (f5)، همکاری (f7) و تأیید دوستان همدیگر (f9) است.

شکل ۲. نتایج آزمون ضرایب معناداری (T-values)

شکل ۳. نتایج سطح معناداری (P-value)

همان‌طور که در شکل‌های 2 و 3 مشاهده می‌شود، ضرایب معناداری (t-value) از ۱/۹۶ بیشتر است و سطوح معناداری (P-value) کمتر از ۰/۰۵ است که این امر معنادار بودن روابط بین متغیرها را در سطح اطمینان ۹۵ درصد نشان می‌دهد.

ضریب تعیین (R^2) مربوط به متغیرهای مکنون درون‌زای مدل نیز معیار دیگری برای بررسی برازش مدل ساختاری است. داوری و رضازاده (۱۳۹۵) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به‌عنوان ملاک‌های ضعیف، متوسط و قوی بودن معرفی کردند. با توجه به اینکه مقدار (R^2) برای سازه‌های احساسات ۰/۵۴۲، انسجام ۰/۵۶۰ و انعطاف‌پذیری ۰/۸۸۲ محاسبه شده‌است، مناسب بودن برازش مدل ساختاری تأیید می‌شود.

۴.۴. برازش کلی مدل

تننهاوس، وینزی، کاتلین و لارو^۱ (۲۰۰۴)، نیز معیاری کلی با عنوان GoF را پیشنهاد کردند که می‌تواند شاخصی مطمئن برای برازش کلی محسوب شود که هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند؛ بنابراین می‌توان اذعان کرد که مقادیر میانگین اشتراکی هر سازه است که برای بررسی برازش بخش مدل اندازه‌گیری مدل و ارزیابی کیفیت مدل‌های اندازه‌گیری استفاده می‌شود. این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار تغییرپذیری شاخص‌ها توسط سازه مرتبط با خود تبیین می‌شود؛ بدین ترتیب GoF برای مدل پژوهش به صورت زیر محاسبه شد:

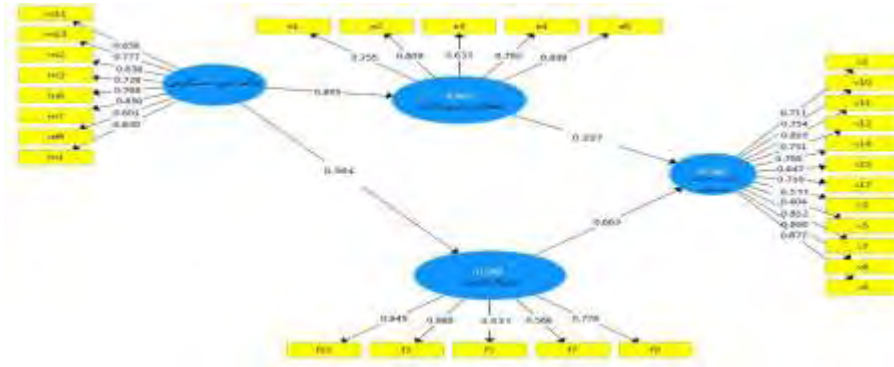
$$GoF = \sqrt{0.70 \times 0.661} = 0.680$$

با توجه به اینکه GoF برابر با ۰/۶۸۰ است، مدل کلی پژوهش از برازش مناسب برخوردار است.

۴.۵. آزمون فرضیه‌ها

در شکل ۴ ضرایب مسیر هریک از روابط بررسی شده ارائه شده است.

1. Tenenhaus, Vinzi, Chatelin & Lauro

شکل ۴. نتایج ضرایب مسیر (استاندارد شده)

جدول ۴. آزمون فرضیه‌های تحقیق

نتیجه آزمون فرضیه	سطح معناداری (p-value)	ضریب معناداری (t-value)	ضریب مسیر (تخمین استاندارد)	مسیر مستقیم
پذیرش	۰/۰۱۵	۳/۸۹۷	۰/۳۶۴	ملاک‌های همسرگزینی ← انسجام خانواده
پذیرش	۰/۰۰۰	۱۵/۵۵۲	۰/۸۹۵	ملاک‌های همسرگزینی ← انعطاف‌پذیری
پذیرش	۰/۰۰۰	۷/۸۲۴	۰/۶۶۳	انسجام خانواده ← احساسات مثبت
پذیرش	۰/۰۲۱	۲/۹۸۶	۰/۲۲۷	انعطاف‌پذیری خانواده ← احساسات مثبت
نتیجه آزمون	سطح معناداری (p-value)	مسیر غیرمستقیم (از طریق میانجی)		
پذیرش	P<0/05	۰/۶۶۳ * ۰/۳۶۴ = ۰/۲۴۱		ملاک‌های همسرگزینی ← انسجام خانواده ← احساسات مثبت
پذیرش	P<0/05	۰/۸۹۵ * ۰/۲۲۷ = ۰/۲۰۳		ملاک‌های همسرگزینی ← انعطاف‌پذیری خانواده ← احساسات مثبت

با مشاهده p-value هریک از متغیرها، چنانچه سطح اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته شود، مقادیر باید از ۰/۵ بیشتر باشد تا فرضیه‌های پژوهش تأیید شوند؛ بنابراین طبق نتایج

آزمون فرضیه‌های تحقیق، همه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم در سطح اطمینان ۹۵ درصد مثبت و معنادار است.

نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان می‌دهد که ملاک‌های همسرگزینی با ضریب ۰/۵۶۰ و انسجام خانواده با ضریب ۰/۸۸۲ انعطاف‌پذیری خانواده را پیش‌بینی می‌کنند ($p < 0/05$). انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده قادر است به صورت مستقیم احساس مثبت به همسر را با ضریب ۰/۵۴۲ پیش‌بینی کند. طبق یافته‌ها، ملاک‌های همسرگزینی بر انسجام خانواده با ضریب ۰/۳۶۴، ملاک‌های همسرگزینی بر انعطاف‌پذیری خانواده با ضریب ۰/۸۹۵، انسجام خانواده با ضریب ۰/۶۶۳ بر احساس مثبت به همسر و انعطاف‌پذیری خانواده با ضریب ۰/۲۲۷ بر احساس مثبت به همسر تأثیر مستقیم و معناداری دارند ($p < 0/05$). همچنین ملاک‌های همسرگزینی با نقش میانجی و اثر غیرمستقیم انسجام خانواده با ضریب ۰/۲۴۱ و انعطاف‌پذیری خانواده با ضریب ۰/۲۰۳ احساس مثبت به همسر را پیش‌بینی می‌کنند ($p < 0/05$)؛ بنابراین بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر با نقش میانجی انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده رابطه معناداری وجود دارد. از آنجاکه ضرایب پیش‌بینی‌کننده بیشتر از ۰/۵ است، مدل از قدرت پیش‌بینی بسیاری برخوردار است.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری درباره فرضیه‌های تحقیق نشان می‌دهد که اثرات مستقیم و غیرمستقیم معناداری بین متغیرها وجود دارد. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که ملاک‌های گزینش همسر سنگ‌بنای ارتباط هستند، زوجین می‌توانند با انتخابی مناسب، احساسات و عواطف مثبتی در زندگی مشترک ایجاد کنند و در برخورد با چالش‌ها و بحران‌ها، انعطاف‌پذیری به خرج دهند که این به نوبه خود بر انسجام خانواده تأثیرگذار است. همسو با این فرضیه که بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس انسجام خانواده رابطه وجود دارد، می‌توان به یافته‌های مطالعات ال‌ندورف و گیمیر (۲۰۱۳)، گلیکسون (۲۰۱۰)،

فلیپس (۲۰۰۵) و یوسفی و باقریان (۱۳۹۰) اشاره کرد. ملاک‌های همسرگزینی نظیر سلامت روانی، توانایی تصمیم‌گیری و ارتباط اجتماعی خوب، توانایی بیان احساسات و صمیمیت، مسئولیت‌پذیری با احساس انسجام و پایداری خانواده ارتباط دارد؛ به طوری که تغییر در آن بر انسجام و پایداری خانواده تأثیر می‌گذارد. ازدواجی که به دلیل مادیات و ظواهر روی دهد، بر انسجام خانواده اثری منفی خواهد داشت (عطّار، ۱۳۹۶). در راستای فرضیه دوم که بین ملاک‌های همسرگزینی و انعطاف‌پذیری خانواده رابطه معناداری وجود دارد، یافته‌های مطالعه خادمی و صادقیان (۱۳۹۱) همسوست. معیارهای همسرگزینی در افراد با مقدار کم یا زیاد انعطاف‌پذیری آن‌ها متفاوت است. افرادی که نگاه فداکارانه و از خود گذشتگی به فرد موردعلاقه‌شان دارند و براین عقیده‌اند که در برابر وی باید منعطف باشند، در انتخاب همسرشان به مهارت‌های انعطاف‌پذیری و ارتباطی توجه بیشتری دارند؛ بنابراین این متغیرها در انتخاب همسر، کارکرد خانواده و سازگاری زناشویی اهمیت بسیاری دارند. همچنین در راستای این فرضیه که بین انسجام خانواده و احساس مثبت به همسر رابطه معناداری وجود دارد، به نوعی با یافته‌های مطالعات منافی و دهشیری (۱۳۹۸)، سلگی (۱۳۹۸)، اعظم‌آزاده و عبادی آزمون (۱۳۹۲)، شریفی، کارسولی و بشلیده (۱۳۹۰)، دیگزیت و رام‌چندران (۲۰۱۹) و گرین و ورنر (۱۹۹۶) همسوست و با نتایج مطالعه کاراندیش (۱۳۹۳) ناهمسوست. وی نشان داد که مؤلفه‌های هوس و صمیمیت به ترتیب بیشترین و کمترین شدت رابطه را با انسجام خانواده دارند. از آنجاکه هوس تعامل منفی در نظر گرفته می‌شود، با احساسات مثبت در تضاد است. در تبیین این ناهمسویی می‌توان به متفاوت بودن نمونه مطالعه‌شده اشاره کرد. این پژوهش در میان روان‌شناسان و مشاوران شهر شیراز انجام گرفته است و ابزار پژوهش نیز متفاوت بوده است. از طرفی براساس نتایج پژوهش حاضر، احساسات مثبت باعث می‌شود که زوجین به دنبال حل تعارض‌های خود باشند. زوجینی که احساسات منفی خود را بیشتر بروز می‌دهند، با خطر کاهش انسجام روبه‌رو هستند. کاهش انسجام نیز به نوبه خود بر کاهش احساسات مثبت و کیفیت روابط مؤثر است. در همسویی این فرضیه که بین

انعطاف‌پذیری خانواده و احساس مثبت به همسر رابطه معناداری وجود دارد، می‌توان به یافته‌های مطالعات نجفعلی قندهاری و همکاران (۱۶۰۱)، اشاره و اسحاق‌ثانی (۱۳۹۷)، زبانی (۱۳۹۷)، پیری (۱۳۹۷)، کرمانی مامازندی و رضایی (۱۳۹۵)، کورت و گانداز (۲۰۲۰)، ونگ، چن و یو (۲۰۱۷)، ویدس و همکاران (۲۰۱۶)، ورثینگتون و همکاران (۲۰۱۵) و سگال (۲۰۱۵) اشاره کرد. به استناد مطالعات انجام‌شده چارچوب ساختاری روابط زوجین به کیفیت احساسی رابطه برمی‌گردد که این احساسات باعث انعطاف‌پذیری افراد می‌شود. تجربه احساسات مثبت نیز باعث می‌شود که زوجین پذیرای تغییرات زندگی‌شان باشند. از طرفی زوجینی که رابطه‌ای منسجم و انعطاف‌پذیر دارند، قادرند با درک متقابل، عواطف مثبت بین خود را تنظیم کنند. همسو با این فرضیه که بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر با نقش میانجی انسجام خانواده رابطه معناداری وجود دارد، یافته‌های مطالعات عیسی‌نژاد و هوشمند (۱۳۹۹) و ال‌ندورف و گیمیر (۲۰۱۳) قرار دارد. احساسات مثبت باعث رضایت بیشتر و گسترش روابط می‌شود؛ پس تداوم و انسجام ازدواج و همچنین روابط خانوادگی مستلزم عشق و احساسات مثبت زوجین به یکدیگر است. در ناهمسویی با این یافته می‌توان به پژوهش باریکانی، ابراهیم و نوید (۲۰۱۲) اشاره کرد. در صورتی که ازدواج عاشقانه باشد، ممکن است به مرور زمان انسجام خود را از دست دهد. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که احتمالاً این افراد بدون توجه به ملاک‌های همسرگزینی وارد زندگی زناشویی می‌شوند و پس از مدتی که انتظاراتشان برآورده نمی‌شود، تعاملات منفی را جایگزین تعاملات مثبت می‌کنند؛ بنابراین ازدواجی که با روابط احساسی پیش از ازدواج و بی‌توجهی به ملاک‌های همسرگزینی شکل بگیرد، با کاهش رضایت و روابط عاطفی ضعیف روبه‌رو می‌شود (رکتور و همکاران، ۲۰۰۳). فرضیه آخر نشان داد که بین ملاک‌های همسرگزینی و احساس مثبت به همسر با نقش میانجی انعطاف‌پذیری خانواده رابطه معناداری وجود دارد که به‌نوعی با یافته‌های مطالعه خادمی و صادقان (۱۳۹۱) همسوست. می‌توان گفت اگر ملاک‌های همسرگزینی به‌طور مناسب شکل بگیرند، فرد می‌تواند از زندگی

مشترک خود احساس رضایت داشته باشد. از طرفی یکی از نیازهای زندگی مشترک، محبت و عشق میان زوجین است. هرکدام از آن‌ها باید به گونه‌ای رفتار کنند که مجذوب یکدیگر شوند و بتوانند کانون خانواده را گرم نگه دارند. هر قدر که میزان تعاملات زوجین و احساسات مثبت میان آن‌ها بیشتر و پرجاذبه‌تر باشد، زندگی آن‌ها از انسجام بیشتری برخوردار خواهد شد. چنین خانواده‌ای در فضایی منعطفانه، فرزندان بانشاط و موفق‌تری تربیت می‌کنند. عوامل زیادی در احساس مثبت میان زوجین و انسجام خانواده اثر متقابل دارند؛ از جمله معیارهای ازدواج، گشودگی احساسی، انعطاف‌پذیری، مشارکت و حمایت متقابل، تلاش برای خشنودی یکدیگر، عشق و علاقه؛ در مقابل، برآورده نشدن نیازهای عاطفی، روانی، جسمی و جنسی و همچنین روزمرگی‌ها، عادی‌شدن، انعطاف نداشتن باعث کم‌رنگ شدن عشق در زندگی زوجین می‌شود.

از این رو بحث عملکرد ملاک‌های همسرگزینی با احساس مثبت به همسر و احساس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده در جهت تقویت همسرگزینی، اهمیت بسیاری دارد که باید زوجین جوان توجهی ویژه به آن داشته باشند؛ بنابراین آنچه بیش از همه در حضور و تعامل افراد در خانواده در همسرگزینی نقش دارد، ایجاد و تقویت کلاس‌های آموزشی و مشورت با خانواده است که می‌توان به ایجاد فرصت‌های انتخاب همسرگزینی، تقویت انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و... بینجامد.

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

افزایش سطح آگاهی زوجین با توجه به فرهنگ و آداب و سنت‌های آن‌ها؛
برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی با هدف آشنایی زوجین با چالش‌ها و مشکلاتی که در جامعه وجود دارد؛

به رابطه و اثرات‌گذاری شاخص‌های انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با احساس مثبت به همسر و ملاک‌های همسرگزینی که مثبت و معناداری است، توجهی ویژه

شود؛ از این رو نهادهای مسئول برای تداوم زندگی زناشویی و آموزش زوجین برنامه‌های لازم و تقویتی را برای زوجین بسترسازی کنند.

از محدودیت‌های پژوهش این بود که معلمان به دلیل مشغله کاری فرصت کافی برای شرکت در پژوهش نداشتند؛ از این رو فرایند توزیع و جمع‌آوری داده‌ها زمان زیادی طول کشید. بسیاری از خانواده‌ها به دلیل شخصی بودن سؤال‌ها از پاسخ به آن خودداری کردند که این موضوع برای محقق محدودیت‌هایی ایجاد کرد؛ بنابراین این افراد از جامعه آماری حذف شده و آزمودنی‌های دیگر جایگزین شدند.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول است. از معلمان گرانقدر که در انجام این پژوهش با ما نهایت همکاری را داشتند، تشکر و قدردانی می‌شود.

کتابنامه

۱. اعظم‌آزاده، م.، و عبادی آزمون، س. م. (۱۳۹۲). رابطه اختلال اجتماعی، حمایت اجتماعی و عزت نفس جوانان. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۷(۲۲)، ۲۷-۳.
۲. پیری، م. (۱۳۹۷). نقش بخشش رنجش خاطر زناشویی و تفاوت‌های معنای نقش جنسی در رضایت زناشویی معلمان متأهل شهرستان زاهدان. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۳۹، ۱۰۹-۱۲۸.
۳. حسین خانی نائینی، ه.، جان بزرگی، م.، و مهram، ب. (۱۳۹۳). بررسی نظریه‌های همسرگزینی و نقد آن‌ها با تکیه بر منابع اسلامی و روان‌شناسی. *روانشناسی و دین*، ۱(۲۵)، ۳۲-۴۶.
۴. خادمی، ع.، و صادقیان، م. (۱۳۹۱). بررسی معیارهای همسرگزینی برحسب معیارهای شخصیت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی یزد. *فصلنامه زن و مطالعات خانواده*، ۵(۱۷)، ۶۷-۹۰.
۵. خجیر، ی. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و نرم افزارهای تلفن همراه در خانواده‌های ایرانی (با تأکید بر نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید). *فصلنامه شوای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده*، ۲۰(۷۷)، ۱۱۰-۱۳۶.

۶. خطیبی، ا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر هریک از مؤلفه‌های سازگاری بر انسجام خانواده اقوان شهر همدان با رویکرد جامعه‌شناختی. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۶(۲)، ۱۳۵-۱۶۹.
۷. سلگی، ز. (۱۳۹۸). پیش‌بینی انسجام خانوادگی براساس رضایت جنسی، صمیمیت و احساسات مثبت نسبت به همسر در زوجین. *ششمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران*، تهران.
۸. شماره، ح.، و اسحاق‌ثانی، م. (۱۳۹۷). نقش پیش‌بین شخصیت بامدادی شامگاهی، انعطاف‌پذیری شناختی و تنظیم شناختی هیجان در رضایت زناشویی زنان میانسال. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۲۴(۴)، ۳۸۴-۳۹۹.
۹. شریفی، م.، کارسولی، س.، و بشلیده، ک. (۱۳۹۰). اثربخشی بازآموزی اسنادی در کاهش فرسودگی زناشویی و احتمال وقوع طلاق در زوجین متقاضی طلاق. *روان‌درمانی و مشاوره خانواده*، ۱(۲)، ۲۱۲-۲۲۵.
۱۰. عطّار، س.، و قادری، ز. (۱۳۹۷). رابطه معیارهای انتخاب همسر با کیفیت زندگی در زنان متأهل شهر شیراز. *همایش ملی آسیب‌های اجتماعی و روان‌شناختی*، فیروزآباد.
۱۱. عیسی‌نژاد، ا.، و هوشمند، ش. (۱۳۹۹). ملاک‌های انتخاب زوج برای روابط کوتاه مدت و بلندمدت: نقش جنسیت و رابطه‌های قبلی با جنس مخالف. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۹(۲۹)، ۳۱-۵۴.
۱۲. کرمانی مامازندی، ز.، و رضایی، ع. م. (۱۳۹۵). پیش‌بینی شادکامی زوجین براساس هوش معنوی و سبک‌های عشق و رزی، نقش واسطه‌ای سازگاری زناشویی. *پژوهشنامه روان‌شناسی مثبت*، ۲(۴)، ۷۹-۹۵.
۱۳. کلدی، ع. ر.، و غفوریان قالیباف، م. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر معیارهای همسرگزینی. *مجله جامعه‌شناسی معاصر*، ۱(۱)، ۱۵۵-۱۷۲.
۱۴. لعل‌بخش، پ.، سودانی، م.، و شفیع‌آبادی، ع. ا. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های پس از ازدواج بر افزایش رضایت زناشویی زوجین. *علوم رفتاری*، ۳(۱۰)، ۱۰۵-۱۳۰.
۱۵. منافی ف.، و دهشیری، غ. ر. (۱۳۹۸). نقش انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده و تنظیم عواطف در پیش‌بینی صمیمیت اجتماعی دانشجویان دختر. *رویش روان‌شناسی*، ۸(۹)، ۲۰۹-۲۱۶.

۱۶. نجفعلی قندهاری، ا.، مختاری، س.، و برهانی، خ. (۱۴۰۱). بررسی تحولی اثر خلق مثبت بر انعطاف‌پذیری شناختی و رابطه آن با خلاقیت. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۱۶(۲)، ۵۹-۸۱.
۱۷. یوسفی، ن.، و باقریان، م. (۱۳۹۰). بررسی ملاک‌های همسرگزینی و فرسودگی زناشویی به عنوان متغیرهای پیش‌بین زوجین متقاضی طلاق و مایل به ادامه زندگی مشترک. *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۱(۳)، ۲۸۴-۳۰۱.

18. Ali Farnam (Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. Corresponding Author.)
19. Allendorf, K., & Ghimire, D. J. (2013). Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Social Science Research*, 42(1), 59-70.
20. Arce, E., Simmons, A. N., Stein, M. B., Winkielman, P., Hitchcock, C., & Paulus, M. P. (2009). Association between individual differences in self-reported emotional resilience and the affective perception of neutral faces. *Journal of Affective Disorders*, 114(1-3), 286-293.
21. Averill, J. R. (2015). Emotion and anxiety: Sociocultural, biological, and psychological determinants. In *Emotions and anxiety (PLE: Emotion)* (pp. 99-142). New York: Psychology Press.
22. Barikani, A., Ebrahim, S. M., & Navid, M. (2012). The cause of divorce among men and women referred to marriage and legal office in Qazvin, Iran. *Health Science*, 4, 184-191.
23. Çağ, P., & Yıldırım, İ. (2018). The mediator role of spousal self-disclosure in the relationship between marital satisfaction and spousal support. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 18(3), 702-736.
24. Carr, K., & Kellas, J. K. (2018). The role of family and marital communication in developing resilience to family-of-origin adversity. *Journal of Family Communication*, 18(1), 68-84.
25. Caughlin, J. P., & Huston, T. L. (2006). The affective structure of marriage (Chapter 8). In Vangelisti A. L., & Perlman, D. (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships*. New York: Cambridge University Press.
26. Dixit, V., & Ramachandran, K. (2019). Transactional analysis: A marital therapy. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 10(10), 362-367.
27. Ghanbari Panah, A., & Sharif Mustaffa, M. (2019). A model of family functioning based on cohesion, flexibility and communication across family life cycle in married women. *International Journal of Psychology (IPA)*, 13(2), 195-228.

28. Gilcksohn, J. (2010). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(3), 113-143.
29. Gillham, J. E., & Seligman, M. E. P. (1999). Footsteps on the road to a positive psychology. *Behaviour Research and Therapy*, 37, 163-173.
30. Gottman, J. M. (2014). What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 56, 783.
31. Green, R. J., & Werner, P. D. (1996). Intrusiveness and closeness caregiving: Rethinking the concept of family "enmeshment". *Family process*, 35(2), 115-136.
32. Jong, D. C., & Reis, H. T. (2016). Love and intimacy. *Encyclopedia of Mental Health* (2nd ed., Vol. 3, pp. 25-32). Waltham, MA: Academic Press.
33. Kurt, A. A., & Gunduz, B. (2020). The Investigation of relationship between irrational relationship beliefs, cognitive flexibility and differentiation of self in young adults. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 49(1), 28-44.
34. Lalonde, R. N., Hynie, M., Pannu, M., & Tatla, S. (2004). The role of culture in interpersonal relationships: Do second generation South Asian Canadians want a traditional partner? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 503-524.
35. Li, N. P., & Kenrick, D. T. (2006). Sex similarities and differences in preferences for short-term mates: What, whether, and why. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(3), 468-489.
36. Lingren, H. G. (2003). *G05-1269 creating sustainable families: Historical materials from university of nebraska-lincoln extension*. Retrieved from <https://digitalcommons.unl.edu/extensionhist/551/>
37. McDougal, L., Jackson, E. C., McClendon, K. A., Belayneh, Y., Sinha, A., & Raj, A. (2018). Beyond the statistic: Exploring the process of early marriage decision-making using qualitative findings from Ethiopia and India. *BMC Women's Health*, 18(1), 1-16.
38. Najme Ariyan (Master of General Psychology, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran.)
39. Noorani, M., Refahi, Z., & Gholtash, A. (2014). A comparison of propensity for marriage and emotional maturity between men and women. *Journal of Novel Applied Sciences*, 3(12), 1371-1374.
40. Olcay Imamoğlu, E., Ads, M., & Weisfeld, C. C. (2019). What is the impact of choosing one's spouse on marital satisfaction of wives and husbands? The case of arranged and self-choice Turkish marriages. *Journal of Family Issues*, 40(10), 1270-1298.

41. O'Leary, K. D., & Turkewitz, H. (1981). A Comparative outcome study of behavioral marital therapy and communication therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7(2), 159-169.
42. O'leary, K. D., Fincham, F., & Turkewitz, H. (1983). Assessment of positive feelings toward spouse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(6), 949-951.
43. Olson, D. H. (1999). Circumflex model of marital & family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
44. Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
45. Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G., & Follerud, T. R. (2007). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The Family Journal*, 15, 359-367.
46. Phillips, J. A., & Sweeney, M. M. (2005). Premarital cohabitation and marital disruption among White, Black, and Mexican American women. *Journal of Marriage and Family*, 67(2), 296-314.
47. Rector, R., Kirk, A., & Johnson, P. (2003). *The harmful effects of early sexual activity and multiple sexual partners among women*. Washington: The Heritage Foundation.
48. Reis, H. T., & Gable, S. L. (2003). Toward a positive psychology of relationships (Chapter 6). In Keyes C.L.M., & Haidt, J. (Eds.), *Flourishing: The positive person and the good life*. Washington: American Psychological Association.
49. Relationship between Criteria Marriage and Positive sense to the spouse: The Mediating Role Feelings of Family Adaptation and Cohesion
50. Sayyadi, F., Golmakani, N., Ebrahimi, M., & Saki, A. (2018). The relationship between sexual assertiveness and positive feelings towards spouse in married women. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 6(3), 1305-1310.
51. Selcuk, E., & Imamoglu, O. (2018). Cultural and self-related considerations in relationship well-being: With particular reference to marriage in Turkey. In *Psychology of marriage: An evolutionary and cross-cultural view* (pp. 89-105). Lanham: Lexington Books.
52. Shelton, H., & Gordon, T. (2008). Psychological adjustment and child depression in marital intimacy. *Journal of family Psychology*, 22(5), 712-724.
53. Siegel, D. J. (2015). *The developing mind: How relationships and the brain interact to shape who we are*. New York: Guilford Publications.
54. Tenenhaus, M., Vinzi, V. E., Chatelin, Y-M., & Lauro, C. (2005). PLS path modeling. *Computational Statistics and Data Analysis*, 48(1), 159-205.

55. Thomas, V., & Olson, D. H. (1993). Problem families and the Circumplex model: Observational assessment using the Clinical Rating Scale. *Journal of Marital & Family Therapy*, 19, 159-175.
56. Vedes, A., Hilpert, P., Nussbeck, F. W., Randall, A. K., Bodenmann, G., & Lind, W. R. (2016). Love styles, coping, and relationship satisfaction: A dyadic approach. *Personal Relationships*, 23(1), 84-97.
57. Wang, Y., Chen, J., & Yue, Z. (2017). Positive emotion facilitates cognitive flexibility: An fMRI study. *Frontiers in Psychology*, 8, 1832.
58. Whisman, M. A., & Baucom, D. H. (2012). Intimate relationships and psychopathology. *Clinical Child Family Psychology Review*, 15(1), 4-13.

